מִי אִיכָּא מִידֵּי דַּאֲנַן לֹא מְצַינַן לְמֶעְבַּד וּשְׁלוּחֵי דִידַן מְצוּ עָבְדִי, וסברא זו הוא דוקא בקרבן של ישראל [או אפילו עבודת יום הכיפורים הנעשית דוקא על ידי הכהן גדול], אבל בקרבן של כהן, אין הוכחה שהכהן המקריב הוא לא שלוחו של בעל הקרבן, שהרי הכהן בעל הקרבן יכול להקריב בעצמו (ריטב"א בשם תוס'; רמב"ן ורשב"א קידושין כג, ב). ויש שכתב, שלמסקנת הגמ' מצד הסברא של מי איכא מידי וכו' שוב אין לחלק, ואף כהן המביא קרבן, הכהן המקריב הוא שלוחא דרחמנא (נודע ביהודה תניינא אה"ע, סט, וראה ריטב"א). וכמו כן, אין מסברא זו ראיה לענין שחיטה הכשרה בזר, ואם כן כמו ששייך שיעשה בעצמו כמו כן יכול למנות שליח (רמב"ן ורשב"א שם).

מַשְׁבִּיעִין אָנוּ עָלֶיךָ עַל דַּעְתֵּינוּ וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין, אם אתה חושב להערים, תדע שאין כוונת הדברים בשבועה לפי מחשבתך אלא על דעתנו ועל דעת בית דין (רש"י), שהכהנים המשביעים אותו על דעתם הם שלוחי בית דין (ריטב"א, וראה בביאורנו לעיל יח, ב ד"ה והשביעוהו, דעות מי המשביעים, ובשיעורי הגרי"מ פיינשטיין שם). ויש שביאר, שעל ידי זה היא נהיית שבועה שהיא על דעת רבים שאי אפשר להתירה, ולכן צריך גם את דעתם של הכהנים וגם את דעת בית דין, כי שבועה היא על דעת רבים, והיינו שלשה, ויתכן שזקני כהונה היו רק שנים, וכן בית דין גם כן יתכן שהם רק שנים, שגם לשנים יש להם שם ב"ד, ולכן התקינו שמשביעים אותו גם על דעת הכהנים וגם על דעת בית דין, כך שודאי יש שם רבים (גבורת ארי).

הוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכֶה שֶׁחֲשָׁדוּהוּ צְדוֹקִי, ואין הכוונה שהוא בוכה על עצם מה שחשדו אותו, שהרי 'אשרי מי שחושדין אותו ואין בו' [כמבואר בשבת (קיח, ב)], אלא שהיה בוכה על מצב האומה, שיש בו גם צדוקים וצריכים להשביע אותו שמא הוא מהם (שפת אמת).

דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הַחוֹשֵׁד בִּכְשֵׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ, כי אסור בתורתנו לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על אדם שעניינו מסופק אלא לצורך הכרחי (רמב"ם בפיהמ"ש), ואף שכאן היו מוכרחים להשביע אותו שהרי מצויים צדוקים, בכו מפני כבודו של הכהן, להראות לו שכביכול הם חוששים על שחשדו אותו על חשד שוא (תפארת ישראל יכין ל).

שֶׁבָּא מַלְאָךְ וַחֲבָטוֹ עַל פָּנָיו, שכיון שלא עשה את העבודה כתיקונו, לא היה אסור על המלאכים להיות באהל מועד בשעת עבודת הכהן הגדול, אבל אם היה עושה את העבודה כתיקנו, היה אסור על המלאך להיות שם בשעת העבודה, כיון שאמרה תורה 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד', ודרשו שאפילו אלה שנאמר בהם 'ודמות פניהם פני אדם' (תוס' ישנים, ע"פ הירושלמי), ויש שכתב, שבדוקא היה ניגף ביציאתו מבית קדשי הקדשים, שמעת שגמר את העבודה ויצא מבית קדשי הקדשים, הותר האיסור ומיד נכנס המלאך ונגפו (מהרש"א, וראה בהערות הגרי"ש אלישיב).

הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע לֹא יִרְמוֹז בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְרוֹץ בְּשִׂפְתוֹתָיו וְלֹא יוֹרֶה בְּאֶצְבְּעוֹתָיו, ואפילו לדבר מצוה אסור לרמוז, שמבואר בדברי הגמ' שאסור לרמוז אפילו בכדי לתקן אותו בגירסת המשנה (ריטב"א; מג"א סג, ט, וראה מחצית השקל). ■ וכן הלכה (משנ"ב שם יז).

עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר וְלֹא אוֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב, שאם אינם קוראים קריאת שמע כדינה בכוונה, אלא עוסקים בדברים אחרים, ואינם קוראים אל ה' בשלימות, נקראים בשם הטפל 'יעקב', שהוא על שם העקב, אבל אם קוראים כדינה, נקראים בשם 'ישראל', שהוא השם החשוב, וכלשון הכתוב 'שמע ישראל'. עוד יש לפרש להיפך, שכוונת הכתוב להוכיח שמי שאינו מתכוון בקריאת שמע ומרמז תוך כדי קריאה, אינו קורא אל ה' כמו יעקב אבינו במצרים שלא נפל על צוואר יוסף כיון שהיה קורא קריאת שמע [וכמו שאמרו חז"ל, שהביא רש"י (בראשית מו, כט)], ופירוש הפסוק 'ולא אותי קראת', כמו 'יעקב' שקרא בלא להפסיק (מהרש"א).

הָא בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן – פרשה ראשונה שבקריאת שמע שצריכה כוונת הלב, וכמו שכתוב 'והיו הדברים האלה וגו' על לבבך' (רש"י, ע"פ דעת רבי יוחנן בברכות יג, ב), ויש שסובר, שאינו אסור אלא בפסוק ראשון שבקריאת שמע שהכוונה מעכבת בו (ריטב"א; תוס' הרא"ש, ע"פ דעת רבא שם), ויש שכתב שאף למי שסובר שאין הכוונה מעכבת בו, אסור לרמוז בו, שנראה כקורא על דרך ארעי ואינו מקבל עליו על מלכות שמים (שם; רי"ף ברכות שם). ■ להלכה, הקורא קריאת שמע, אסור לרמוז בכל פרשה ראשונה [וכדעת הרי"ף] (שו"ע או"ח סג, ו).

הָא בְּפֶרֶק שֵׁנִי, שמותר לרמז בו. עוד יש לפרש שאין הוא מגונה אבל יש בו איסור (כסף משנה קריאת שמע ב, ח, בדעת הרמב"ם), ולדבר מצוה מותר לרמוז, ורב שרימז היה אוחז בפרק שני, ועשה כן לדבר מצוה כדי להעמיד אותו על האמת בביאור דברי המשנה (באר היטב סג, ח). ■ להלכה, יש להחמיר ולא לרמוז בפרשה שניה אלא לדבר מצוה (משנ"ב שם, יח).

עָשֵׂה אוֹתָן קֶבַע וְאַל תַּעֲשֵׂם עֲרַאי, הוא חוזר על מה שאמר למעלה שאסור לרמוז ולעסוק בדברים אחרים תוך כדי קריאת שמע (רש"ש, רעק"א ברכות טז, א). ויש שפירש, 'קבע' היינו שלא יהיה דיבורו אלא בדברי תורה (רבינו יונה ברכות ט, א מדפי הרי"ף, וראה מהרש"א כאן).

אָמַר רָבָא הַשָּׂח שִׂיחַת חוּלִּין עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר וְדִבַּרְתָּ בָּם בָּם וְלֹא בִּדְבָרִים אֲחֵרִים – שיחת הילדים וקלות ראש (רש"י). וכן אסור לשוח בסיפורי המלכים ומלחמותיהם, ויש בו איסור גם משום מושב לצים (תוס' שבת קטז, ב ד"ה וכ"ש, וכן הוא להלכה בשו"ע או"ח שז, טז), אבל אם כתובים בלשון הקודש שיש תועלת בקריאתם שלומד ממנו צחות הלשון, מותר, ורק בימי חול [אבל בשבת אסור מדין 'ודבר דבר' שלא יהיה דיבורך בשבת כדיבורך בחול] (ב"ח שם, ה), וכן דברי פרנסתו אינו בכלל איסור זה (רבינו יונה ברכות ט, ב מדפי הרי"ף; חפץ חיים פתיחה עשין באר מים חיים יב). ואין הכוונה לאסור לדבר אפילו תיבה אחת שאינו דברי תורה, שזה אינו אלא לבעלי מדריגה גדולה, ואדרבה אחד מקנייני תורה [המבוארים במשנה באבות (ו, ה)] הוא 'מיעוט שיחה', שהכוונה על דרך החיוב שישוחח מעט, שאם ילמוד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו (ארחות יושר, ביטול תורה, וראה שם בשם החזו"א שגדר דברים בטלים, שאם מדבר עשר דקות צריך להיות איכפת לו). ויש שפירש שהאיסור כאן נאמר במי שמפסיק באמצע הלימוד לדברים בטלים (רבנו חננאל).

ויש שכתב שדברי רבא כאן אמורים רק לפי שיטתו שסובר שקריאת שמע הוא מדרבנן, ואם כן עיקר הפסוק הולך על דברי תורה, אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה שמצות קריאת שמע היא מדאורייתא, הציווי של 'ודברת בם' הולך על קריאת שמע ולא על דברי תורה (אור שמח ת"ת א, ב, אמנם ראה ברמ"א יו"ד רמו,

■ המשך בעמ' הבא